

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ

**про результати відвідування
Одеського районного управління поліції №1
Головного управління Національної поліції в
Одеській області
29.10.2024**

м. Київ, 2024

I. Вступ

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 29.10.2024 здійснено відвідування Одеського районного управління поліції №1 Головного управління Національної поліції в Одеській області (далі – РУП) групою НПМ у складі:

Григоров Михайло Сергійович, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Куцопатрий Дмитро Сергійович, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Абдуллаєв Марат Абдуллаєвич, представник громадської організації.

РУП розташований за адресою: вул. Академіка Філатова, буд. 15-а, м. Одеса (фото 1-2).

Протягом 2024 року співробітниками РУП затримано 60 осіб, з яких: за підозрою у вчиненні злочину – 44 особи, за вчинення адміністративних правопорушень – 14 осіб, на підставі ухвали слідчого судді, суду – 2 особи.

Попередні зауваження.

Попереднє відвідування групи НПМ здійснено 27.10.2020.

За результатами попереднього відвідування НПМ встановлено порушення права на захист від катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, видів поводження або покарання, на охорону здоров'я та медичну допомогу.

Слід зазначити, що недоліки та порушення, виявлені за результатами попереднього відвідування, не усунуті, надані рекомендації не виконані.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права на захист від катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, видів поводження або покарання (стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, частина 1 статті 28 Конституції України).

1. Упродовж 2024 року до РУП надійшло 27 повідомлень громадян про можливі неправомірні дії працівників поліції, а саме побиття.

У порушення вимог частини 4 статті 216 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) та частини 3 статті 8 Закону України «Про

Державне бюро розслідувань» керівництвом РУП запроваджено негативну практику розгляду відомством повідомлень про можливі кримінальні правопорушення, які за інформацією заявників (потерпілих) вчинені працівниками поліції, без своєчасного та невідкладного інформування відповідного територіального управління Державного бюро розслідувань, а також відповідної реєстрації таких відомостей у Єдиному реєстрі досудових розслідувань (далі – ЄРДР).

За результатами перевірки фактів, викладених у цих зверненнях, працівниками поліції кримінальні провадження не реєструвались, до органів Державного бюро розслідувань інформація та повідомлення не направлялись.

Оцінка дій поліцейських самими поліцейськими не може вважатися об'єктивною та є прямим порушенням норм КПК України.

Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – Комітет) (Чотирнадцята Загальна доповідь СРТ/Inf(2004)28) зазначав, що віра в можливість заборони катувань та інших форм жорстокого поводження опиняється під загрозою кожного разу, як тільки посадові особи, що мають нести відповідальність за подібні зловживання, уникають відповідальності за свої дії. Якщо після появи інформації, в якій йдеться про жорстоке поводження, не з'являється швидка та дієва відповідь, тоді ті, хто схильний до застосування жорстокого поводження по відношенню до позбавлених волі осіб, швидко увірують – і зовсім небезпідставно – що вони можуть чинити так безкарно. Всі зусилля, спрямовані на ствердження правозахисних принципів через політику ретельного підбору персоналу та професійної підготовки будуть підірвані. В разі, коли не вдасться вжити ефективного реагування, відповідні особи – колеги, старше керівництво, органи, що проводять розслідування – неминуче стають учасниками процесу корозії цінностей, що складають основи демократичного суспільства.

2. Крім того, встановлено факти надходження до РУП повідомлень від громадян про незаконні дії (побиття) працівниками поліції разом з військовослужбовцями.

Так, до чергової частини РУП надійшло 2 повідомлення про побиття громадян представниками територіального центру комплектування та соціальної підтримки, які зареєстровані в ЄО від 21.05.2024 за № [REDACTED] та від 02.10.2024 за № [REDACTED].

За результатами перевірки РУП вказані факти не знайшли свого підтвердження, інформація про перевірку законності цих рішень, зокрема органами прокуратури, також відсутня.

Незважаючи на те, що в діях військовослужбовців можуть мати місце адміністративні чи дисциплінарні правопорушення, інформація та матеріали органами поліції не передавалась до підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, до функцій якої, відповідно до статті 8 Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах

України», відноситься попередження, виявлення, припинення кримінальних та інших правопорушень, вчинених, у тому числі, працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків.

Вказане свідчить про неефективне виконання органами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України функцій, покладених на відомство пунктом 10 статті 8 Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», в частині забезпечення взаємодії з органами Національної поліції, іншими правоохоронними органами, у тому числі щодо обміну з ними інформацією для виявлення правопорушень.

3. Відповідно до наказу начальника РУП від 18.09.2024 № [REDACTED] визначено посадових осіб, на яких покладено обов'язки відповідальних за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих, відповідно до статей 212 та 213 КПК України.

Однак, під час перевірки службової документації відповідальних осіб встановлено, що виконання зазначених обов'язків не відповідає вимогам, визначеним статтями 212 та 213 КПК України.

Зокрема не забезпечується запис усіх дій, що проводяться із залученням затриманого, у тому числі час їх початку та закінчення, а також осіб, які проводили такі дії або були присутні при проведенні таких дій.

Недотримання цих обов'язків може призвести до порушення прав затриманих осіб під час їх перебування у РУП, що суперечить вимогам національного законодавства та міжнародним стандартам захисту прав людини.

У той же час, групою НПМ встановлено, що відповідно до зазначеного наказу відповідальними за перебування затриманих осіб в РУП призначено чотирьох інспекторів – чергових чергової частини сектору моніторингу РУП. Однак, відповідно до посадових інструкцій зазначених осіб, останні не наділені повноваженнями здійснювати обов'язки відповідальних за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих, відповідно до статей 212 та 213 КПК.

4. У порушення підпункту 1 пункту 1 розділу VII Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 23.05.2017 № 440 (далі – Інструкція), в РУП кімнати для затриманих не функціонують відповідно до наказу ГУНП в Одеській області від 16.01.2023 № [REDACTED] «Про призупинення діяльності кімнат для затриманих та доставлених чергової частини Одеського районного управління поліції №1 ГУНП в Одеській області», у зв'язку з їх невідповідністю національним та міжнародним стандартам. (фото 3-5)

Діяльність кімнати для затриманих у РУП тимчасово призупинено з метою усунення недоліків, виявлених під час проведення санітарно-епідеміологічного обстеження у 2015 році. Однак, з того часу жодних заходів щодо відновлення функціонування та приведення умов утримання в зазначеній кімнаті до вимог національних та міжнародних стандартів керівництвом РУП та ГУ НП в Одеській області не вжито.

Перебування затриманих осіб у РУП без поміщення їх до кімнат тимчасового затримання може призводити до утримання їх в умовах несвободи під контролем працівників поліції у непередбачений законом спосіб, незабезпечення затриманих осіб необхідним харчуванням, питною водою, вільним доступом до туалету тощо.

У своїх доповідях Комітет (Дванадцята Загальна доповідь СРТ/Inf(2002)15) зазначає про необхідність забезпечення затриманих осіб харчуванням (мінімум один раз на день повноцінним харчуванням, щось більш суттєве, ніж бутерброд), доступом до води, туалету. Особи, які повинні провести ніч в місці тримання, мають бути забезпечені чистим матрацом та ковдрами.

5. У порушення вимог пункту 3 наказу Міністерства внутрішніх справ України від 18.12.2003 № 1561 «Про затвердження Положення про кімнати для проведення слідчих дій та інших заходів в органах і підрозділах внутрішніх справ України», підпунктів 9, 10 пункту 3 наказу Національної поліції України від 21.07.2017 № 747 «Про оголошення вироків судів стосовно колишніх поліцейських», у РУП, незважаючи на наявність кімнати для проведення слідчих дій, процесуальні дії із затриманими особами проводяться у службових кабінетах працівників РУП, в окремих випадках без належної відеофіксації таких дій.

Зокрема, в протоколах про затримання відсутня інформація про застосування технічних засобів фіксації при проведенні процесуальних дій, а саме: затриманого 25.03.2024 [REDACTED], затриманого 18.06.2024 [REDACTED], затриманого 02.10.2024 [REDACTED] та інших.

Крім того, інформація про проведення слідчих дій в службових кабінетах зазначена у протоколах затримання особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, зокрема затриманої 18.06.2024 [REDACTED], затриманого 22.07.2024 [REDACTED], затриманого 30.07.2024 [REDACTED], затриманого 19.08.2024 [REDACTED] та інших.

Порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу (стаття 49 Конституції України).

6. Пунктом 14 частини першої статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» визначено, що поліція відповідно до покладених на неї завдань вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я.

У порушення вимог частини першої статті 12 Закону України «Про екстрену медичну допомогу» та Порядку підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати медичну допомогу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.11.2012 № 1115, лише три працівники зі складу РУП (фактична чисельність 329 осіб) пройшли підготовку щодо володіння знаннями і практичними навичками надання домедичної допомоги та отримали відповідне посвідчення.

7. Відповідно до вимог Додатку 2 Інструкції, в чергових частинах територіальних підрозділів поліції повинні бути в наявності дві аптечки першої медичної допомоги. Однак, відвідування НПМ встановлено, що в РУП аптечки першої медичної допомоги, які знаходяться в черговій частині, не забезпечені необхідною кількістю медичного інвентарю. Крім того, у аптечках виявлені медичні засоби термін придатності яких закінчився (фото б).

Порушення права на професійну правничу допомогу (стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 59 Конституції України, стаття 213 Кримінального процесуального кодексу України).

8. У порушення вимог пунктів 17 та 18 розділу VI Інструкції, в РУП відсутня кімната для конфіденційного побачення затриманих осіб із захисниками, у зв'язку з чим такі побачення проводяться в службових кабінетах працівників.

Європейський комітет у 21-ій Загальній доповіді [СРТ/Inf (2011) 28] наголошує на питанні доступу до адвоката під час тримання в підрозділі поліції та на необхідності проведення зустрічі адвоката із затриманою особою у приватному порядку, віч-на-віч для того, щоб затримана особа відкрито говорила яким чином з нею поводяться. Європейський комітет не вбачає жодної необхідності відступати від принципу конфіденційності зустрічей між адвокатом і зацікавленою особою.

9. Незважаючи на вимоги пункту 20 розділу VI Інструкції, у журналі інформування центрів з надання безоплатної правничої допомоги затриманим відсутні записи про проведення конфіденційних побачень затриманих із захисниками із зазначенням часу початку таких побачень та їх закінчення.

Крім того, зазначений журнал ведеться неналежно, оскільки встановлено, що окремі повідомлення про затримання не зафіксовані в ньому, відповідно до абзацу третього пункту 8 розділу VI Інструкції. Зокрема, відсутня фіксація повідомлення про затримання [REDACTED] та [REDACTED].

10. Згідно інформації, отриманої від Південного міжрегіональний центр з надання безоплатної правничої допомоги (далі – центр), встановлено, що у порушення вимог частини четвертої статті 213 Кримінального процесуального кодексу України, пункту 2 Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1363 та підпункту 3 пункту 10 розділу VI Інструкції, службові особи Відділів поліції №№ 1, 2 РУП (далі – ВП №1, ВП № 2), які підпорядковані та підконтрольні РУП, в 12 випадках не забезпечили негайного повідомлення центру про факти затримання осіб, зокрема:

про затримання працівниками поліції ВП № 2 [REDACTED] 19.01.2024 о 12 годині 00 хвилин, центр повідомлено 19.01.2024 о 16 годині 39 хвилин, тобто через 4 години 39 хвилин;

про затримання працівниками поліції ВП № 2 [REDACTED] 19.01.2024 о 13 годині 15 хвилин, центр повідомлено 19.01.2024 о 17 годині 55 хвилин, тобто

через 4 години 40 хвилин;

про затримання працівниками поліції ВП № 2 [REDACTED] 22.01.2024 о 00 годині 46 хвилин, центр повідомлено 22.01.2024 о 7 годині 37 хвилин, тобто через 6 годин 51 хвилину;

про затримання працівниками поліції ВП № 1 [REDACTED] 09.04.2024 о 18 годині 10 хвилин, центр повідомлено 09.04.2024 о 22 годині 55 хвилин, тобто через 4 години 45 хвилин;

про затримання працівниками поліції ВП № 2 [REDACTED] 15.08.2024 о 13 годині 00 хвилин, центр повідомлено 15.08.2024 о 20 годині 15 хвилин, тобто через 7 годин 15 хвилин та інші.

Зазначені факти свідчать про не виправдане затягування забезпечення та реалізації затриманим особам права на захист. Комітет (Дванадцята Загальна доповідь СРТ/Inf(2002)15) наголошував, що небезпека залякувань і фізичної жорстокості по відношенню до затриманої особи є найбільшою у час відразу по взятті її під варту. Отже, можливість затриманих залучити адвоката саме у цей проміжок часу становить гарантію від жорстокого поводження.

Факти порушень прав затриманих на доступ підозрюваного до захисника вже знайшли своє відображення в рішеннях Європейського суду з прав людини (справа Салдуз проти Туреччини), який також відзначав «особливу вразливість обвинуваченого на ранніх етапах провадження, коли він одночасно постає перед стресовою ситуацією і дедалі складнішим кримінальним законодавством».

Порушення права на свободу та особисту недоторканість (стаття 29 Конституції України, стаття 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

11. Відповідно до протоколу затримання, складеного 18.10.2024 о 21 годині 42 хвилині в приміщенні службового кабінету № [REDACTED] РУП старшим слідчим слідчого відділу РУП [REDACTED], зафіксовано фактичне затримання громадянина [REDACTED] о 20 годині 00 хвилин (фактичне місце затримання в протоколі затримання відсутнє).

Водночас, згідно із зауваженнями наданими затриманим в присутності захисника, фактичне затримання [REDACTED] відбулося 18.10.2024 о 15 годині 00 хвилині на відстані 50 кілометрів від міста Київ.

Кримінальне процесуальне законодавство України чітко регламентує дії уповноважених службових осіб, які здійснюють затримання. Хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколі, а особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою.

Як результат, у вищезазначеному випадку службова особа поліції не зафіксувала часу фактичного затримання особи та місця фактичного затримання, що призвело до порушення права на свободу та особисту недоторканість.

Зловживання правами затриманих осіб щодо неналежного документування

моментів фактичних затримань призводить до того, що процесуальний статус особи залишається невідомим у період коли особа офіційно не була затримана, проте перебувала під контролем працівників поліції.

Факти порушень прав затриманих щодо відсутності у протоколах необхідної інформації вже знайшли своє відображення в рішеннях Європейського суду з прав людини (справа «Гриненко проти України» (заява № 33627/06), адже право на свободу та особисту недоторканість має першочергове значення у демократичному суспільстві.

Крім того, з інформації отриманої від службових осіб РУП, за вищезазначеним фактом службове розслідування не проводилось.

Інші порушення.

12. При вивченні протоколів про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину в окремих випадках встановлено порушення щодо їх відповідності вимогам кримінального процесуального законодавства.

Так, у порушення статті 104 КПК України майже в усіх випадках службові особи РУП у протоколах про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, не зазначають інформацію про час проведення процесуальної дії.

Зокрема у протоколах про затримання [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] та інші відсутні відомості про час закінчення процесуальної дії (складання протоколу).

Також у порушення зазначеної статті службові особи РУП у протоколах про затримання особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, не зазначають інформацію щодо місця складання протоколу.

Зокрема у протоколах про затримання [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] та інших.

13. Також, у ході відвідування виявлені факти неналежного ведення журналу обліку доставлених, відвідувачів та запрошених, (додаток 7 Інструкції), не завжди вноситься інформація про доставлених, відвідувачів та запрошених.

Так, встановлені випадки про відсутність записів в журналі обліку доставлених, відвідувачів та запрошених про прибуття захисників: затриманого 15.01.2024 [REDACTED], затриманого 25.01.2024 [REDACTED], затримано 07.04.2024 [REDACTED], а також відсутні записи про прибуття [REDACTED], якого затримано 09.03.2024, та його захисника, [REDACTED], яку затримано 29.03.2024, та її захисника.

У той же час встановлено, що в зазначеному журналі відсутня інформація з 6-ї по 10-ту графу, зокрема, щодо облікових записів з № [REDACTED] по № [REDACTED] (фото 7).

Європейський комітет у Другій Загальній доповіді [СРТ/Іnf (92) 3] зазначив, що однією із додаткових гарантій запобіганню жорстокого поводження є повне досьє, фіксація всіх аспектів, що пов'язана із затриманими особами та відображення усіх заходів, яких було вжито по відношенню до затриманої особи.

14. Крім того, відповідно до статті 10 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (далі – Конвенція) кожна держава-сторона повною мірою забезпечує включення навчальних матеріалів до програм підготовки персоналу правових органів, цивільного чи військового медичного персоналу, державних посадових осіб, які можуть мати відношення до утримання під вартою й допитів осіб, які зазнали будь-якої форми арешту, затримання чи ув'язнення, або до поводження з ними. Кожна держава-сторона включає цю заборону до правил чи інструкцій, які стосуються обов'язків і функцій будь-яких таких осіб. Однак, у порушення вимог зазначеної Конвенції в посадових інструкціях службових осіб РУП інформація про заборону катувань відсутня.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Одеському районному управлінню поліції №1 Головного управління Національної поліції в Одеській області:

1. Забезпечити внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про кримінальні правопорушення, віднесені до підслідності Державного бюро розслідувань, та невідкладне інформування територіального управління Державного бюро розслідувань відповідно до частини 4 статті 216 КПК України;

2. Забезпечити належне виконання функціональних обов'язків службовими особами, відповідальними за перебування затриманих в управлінні поліції;

3. Відновити функціонування кімнати для затриманих, умови тримання в якій відповідатимуть національним та міжнародним стандартам;

4. Забезпечити дотримання працівниками РУП вимог статті 104 КПК;

5. Забезпечити належне ведення журналу інформування центрів з надання безоплатної правничої допомоги затриманим відповідно;

6. Забезпечити проходження підготовки щодо володіння знаннями і практичними навичками надання домедичної допомоги працівниками поліції, які зобов'язані надавати медичну допомогу з отриманням відповідного посвідчення;

7. Забезпечити належне ведення журналу обліку доставлених, відвідувачів та запрошених;

8. Забезпечити в РУП необхідну кількість медичного інвентарю із лікувальними засобами для надання домедичної невідкладної допомоги з актуальним терміном придатності;

9. Забезпечити негайне повідомлення центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про факти затримання осіб;

10. Обладнати кімнату для конфіденційного побачення затриманих осіб із захисниками камерою відеоспостереження;

11. Зобов'язати працівників управління поліції проводити процесуальних дій із запрошеними, доставленими та затриманими особами в кімнаті для проведення слідчих дій управління поліції з їх відеофіксацією;

12. Забезпечити належну взаємодію між службовими особами РУП та Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України в частині інформування про можливі адміністративні чи дисциплінарні правопорушення вчинені військовослужбовцями;

13. Забезпечити проведення ефективних службових розслідувань за фактами можливих порушень прав затриманих осіб працівниками РУП;

До звіту додаються наступні документи та матеріали:

Фотознімки, отримані за результатами відвідування РУП.

**Керівник групи НПМ,
головний спеціаліст відділу
інспектування об'єктів контролю в
правоохоронних, судових органах та
військових формувань Департаменту з
питань реалізації національного
превентивного механізму Секретаріату
Уповноваженого Верховної Ради
України з прав людини**

Михайло ГРИГОРОВ

Додатки до звіту

Фото 1

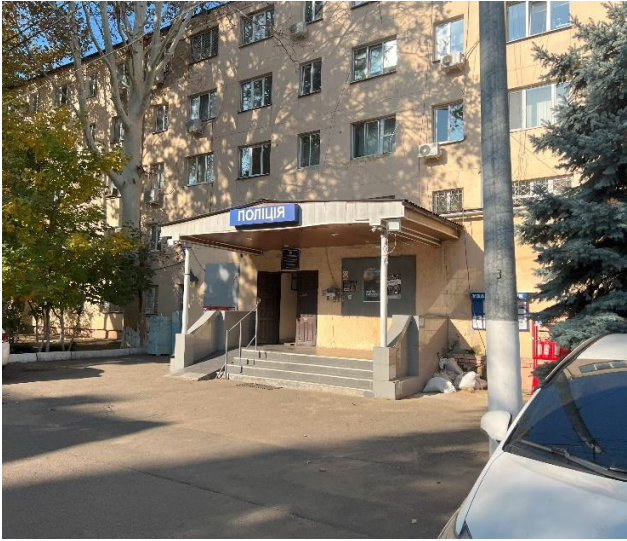

Фото 2

Фото 3

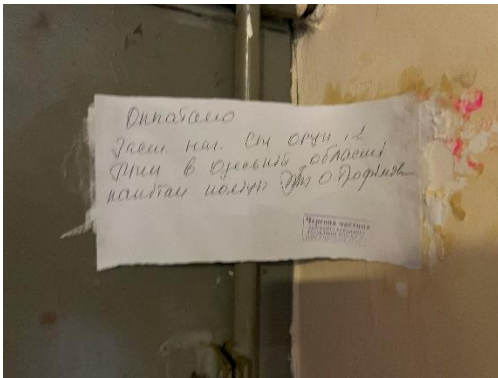

Фото 4

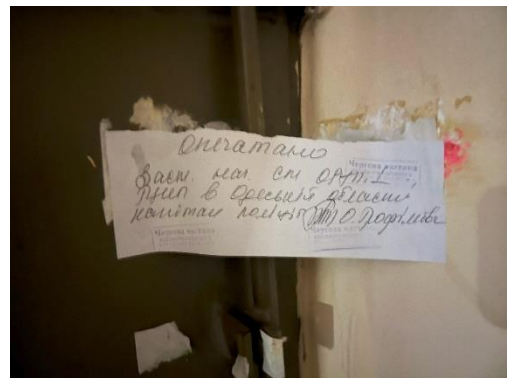
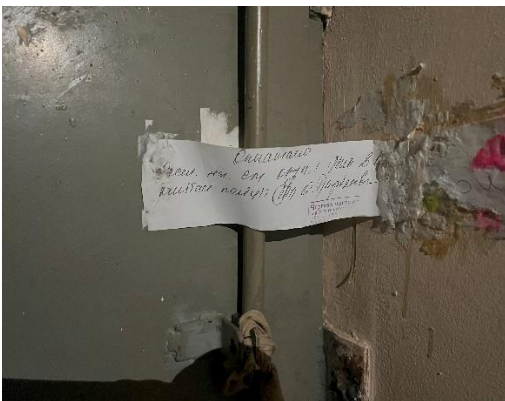

Фото 5

Φoto 6

